

BİR RİTÜEL PRATİĞİ ÜRETME DENEMESİ: ŞEYH GÂLİB İÇİN DÜZENLENEN İLK İHTİFAL*

Ayşe DEĞERLİ**

ÖZET

Türk Edebiyatı'nın önemli Mevlevî şairlerinden biri olarak kabul edilen Şeyh Gâlib (1757-1799), hayatı ve eserleri ile Mevlevîlik Tarikatı'nın, dolayısıyla Osmanlı kültür ve tasavvuf hayatının hatırı sayılır isimlerinden biridir. Osmanlı Devleti'yle ve Mevlevîlikle iyi ilişkiler içinde bulunan bir ailede dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini babasından görmüş; değişik hocalardan Arapça ve Farsça dersler almıştır. Şeyh Gâlib'in yetişmesinde o dönemin edebiyat, musikî ve tasavvuf mektebi mahiyetinde olan mevlevîhanenin rolü büyüktür. Divan şiirinin son büyük şairi olarak kabul edilen Şeyh Gâlib, Mevlevî kişiliği ve güçlü şairliği ile kendisinden sonra gelen nesilde büyük bir etki bırakmıştır. Buna rağmen Osmanlı Devleti zamanında Şeyh Gâlib'i anmak adına düzenlenen ilk tören, onun ölümünden 113 yıl sonrasına tarihlenmektedir.

Din ve toplumsal tarih araştırmalarında merkezî bir konumda olan törenler, kültürel dinamiklerin analizinde önemli odak noktalarından biridir. Ritüeller devamlılık gösterip tekrarlanırsa, uygulama törensel bir nitelik kazanır. Bu nedenle Şeyh Gâlib adına dönemin önde gelen kimselerinin öncülüğünde ve belirli bir program dâhilinde hazırlanıp icra edilen; padişahın da desteğini alan ilk anma töreni "ritüeli törenselleştirme"ye yönelik bir girişim olarak kabul edilebilir. Toplumların ve özellikle yönetimlerin, insanlara verdikleri önemle ölçülür hale geldikleri düşünülecek olursa, Şeyh Gâlib'i anmak için düzenlenen ilk ihtifal dikkate değer bir girişimdir. Bu çalışmada dönemin kaynakları temel alınarak, ilk anma töreni ayrıntısı ile incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Şeyh Gâlib, Mevlevîlik, İhtifal, Divan Şiiri, Mecmua, Osmanlı Devleti.

* Bu çalışmada, 2006 yılında tarafımdan "Türk Klâsik Halk Eğitim Kurumlarından Mevlevîliğe Dair Bir Mecmua" adı ile hazırlanan yüksek lisans semineri temel kaynak konumundadır. Konya Vilâyet, Babalık, Hakk ve çeşitli İstanbul gazetelerinden kupürlerin yapılandırılıp birleştirilmesi suretiyle meydana getirilen; 1888-1919 yılları arasında kapsayan ve bir nevi şahsî günlük olup Mevlevîlikle ilgili el yazılarını da içeren bu Osmanlıca kaynakta, Şeyh Gâlib adına 27 Receb 1330/12 Temmuz 1912'de düzenlenen ilk anma töreni hakkında ayrıntılı bilgi mevcuttur.

Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Dr. Selçuk Üniversitesi, AKEF, TARİH ABD/ Yeniçağ Tarihi Bilim Dalı, El-mek: aysevedegerli@gmail.com

AN ATTEMPT TO PRODUCE A RITUAL PRACTICE: THE FIRST MEMORIAL CEREMONY HELD FOR SHEIK GHÂLİB

ABSTRACT

Accepted as an important Mevlevi poet of Turkish Literature, Sheikh Ghâlib (1757-1799) is one of the most reputable personas both in Mevlevi Order and of Ottoman culture and Islamic mysticism. Ghâlib Dede was born in a family that had good relations with the Ottoman government and the Mawlawiyah, an important order of Muslim dervishes. He got the primary education from his father while he took courses on Arabic and Persian from different teachers. Literature, musical theory and lodge used by Mevlevi belonging to Islamic mysticism in that period of time played an important role in his upbringing. Considered to be the last great poet of Ottoman poetry, Sheikh Ghâlib had a great impact on the following generations with his Mevlevi character and strong poesy. Nevertheless the first memorial ceremony for him is held after 113 years from his death.

As an important investigation instrument for dealing with religion and social history, ceremonies have become an important focus for cultural dynamic analysis. If rituals tend to be continuous and repetitive, the process achieves a ceremonial quality. Therefore, led by the foremost personas of the period; the first memorial ceremony that has been performed within a certain schedule and approved by the sultan can be accepted as a “ceremonializing the ritual” directed approach. The issue will be handled in detail down below. When it is considered that societies and especially governments are evaluated by the fact that how much importance they attach to people, the attempt to commemorate Sheikh Ghâlib could be considered as a remarkable event. In this study, based on the resources in that period of time, the first commemoration ceremony will be analyzed more in detailed.

Key Words: Sheikh Ghâlib, Mawlawiya, Memorial Ceremony, Ottoman Poetry, Periodical, Ottoman Empire.

Giriş

Beşir Ayvazoğlu'na göre tesirleri günümüze kadar uzanan bir divan şairi olan Şeyh Gâlib¹, “*Es’ad*” ve “*Gâlib*” mahlaslarıyla yazdığı şiirlerini toplayarak 24 yaşında iken divanını meydana getirmişti. Babası Mustafa Reşid Efendi gibi başlangıçta kâtiplik mesleğine yönelmişse de bu uzun sürmemiş, Mevlevi Tarikatı'na intisap edip Konya'daki Mevlâna Dergâhı'nda çileye girmiş; Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Ali Nutki Dede'ye tâbi olarak hücrenişin olup çilesini tamamlamış; sonrasında Galata Mevlevihanesi'nde postnişinliğe getirilmiştir. Gerek babası, gerek intisap ettiği Ali Nutki Dede sebebiyle Mevlevilerin rint meşrepli kolunun Divâne Mehmed Çelebi ve Yusuf Sineçâk gibi temsilcilerinden biridir. 27 Receb 1213/4 Ocak 1799'da henüz 42 yaşında iken vefat etmiştir².

¹ Beşir AYVAZOĞLU, *Kuşunun Son Şarkısı*, İstanbul 1999, s. 87.

² Abdülbâki GÖLPINARLI, “Şeyh Galib”, *MEB İslâm Ansiklopedisi*, XI, İstanbul 1979, s. 462-464.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Nedim (ö. 1730)'den sonraki dönemin en önemli şairlerinden sayılan Şeyh Gâlib'in *Divan, Hüsn ü Aşk, Şerh-i Cezîre-i Mesnevî* ve *el-Risâle'l-Bahîya fî Tarîkati'l-Mevleviyye* adlı eserleri mevcut olup, tasavvuf edebiyatı açısından önemlidirler.

Şeyh Gâlib için yapılan ilk anma töreninin ayrıntılarına geçmeden önce ritüel, törensellik, pratik ve üretim kavramlarını kısaca açıklamak; geleneğin süreklilik kazanması açısından törenlerin önemi üzerinde durmak gerekmektedir.

Ritüel, birey ya da gruplarla ilgili bazı değerlerin, uygun zamanlarda, sembolik ve aşağı-yukarı değişmeyen ardışık davranış biçimleri ile tekrarlanması olarak tanımlanır³. Çoğunlukla dinî karakterli olan ritüeller⁴, bireysellikten öte grup bilincini ve birlikteliğini ortaya koyan duygusal bir kanal, yeni bilgi ve tecrübeler için bir rehber olarak geçmiş günümüze, günümüzü de geleceğe bağlayan bir bağıdır⁵. Dolayısıyla törensellik ile kastedilen, tekrarlanan ve devamlılığı olan pratiktir. Pratik ise planlanmış, düşünülmüş bir eylemdir. Yani “*bilinçli*” bir üretim söz konusudur⁶. Bu sebeple çalışmanın İngilizce başlığında “*create*” kelimesi yerine “*produce*” tercih edilmiştir. Örneğin bir örümcek kendine ağ örüp mekân kurmakta; ancak bunu farkındalıkla yapmamaktadır. Oysaki üretmek, bilinçli bir eylemdir⁷. Aşağıda görüleceği üzere Mevlevilerin Şems kolu tarafından gerçekleştirilen bu ilk ihtifal de, öncesinde ayrıntısıyla düşünülmüş bir programa dayanmaktadır. Katılımcıların giyeceği elbisenin renginden kimin nerede duracağına ve neler okunacağına kadar her şey planlanmıştır. Gerçekleştirilmek istenen törenin daha sonraki yıllar için bir örnek olması ve ritüelleşerek devam etmesi arzusu söz konusudur. Veled kolundan Tahirü'l-Mevlevi [Tahir Olgun (1877-1951)] gibi isimler bu anma törenine karşı çıkıp çok sert eleştirmişler; ancak ihtifali düzenleyen heyet ve gazete, ritüelin devamlılığı için maddî bir zemin oluşturma gayretine girmiştir.

Ritüeller, hangi amaçla olursa olsun, katılımcı her bireyin grup bilincinin yükselmesine katkı sağlarlar⁸. Ritüele katılanların aynı mekânda fiziksel varlıkları birbirini etkiler. Aralarında duygu paylaşımı yaşanırken, dışarıdakiler duygusal olarak dışlanırlar. Katılımcılar, ortak nesnelere, eylemler ve iletişim yoluyla birbirlerine odaklanırlar ve odaklandıkları ortak noktanın farkındadırlar. Böylece ortak ruh halini veya duygusal tecrübeleri paylaşırlar⁹. Bu bağlamda Şeyh Gâlib adına düzenlenen ilk anma töreni, Mevlevi müntesiplerini ve sempatizanlarını padişah başta olmak üzere devletin ileri gelenleriyle ortak bir noktada buluşturması açısından kayda değerdir.

1. İhtifalin Hazırlık Aşaması ve İcrası

“*Bir İhtifâl-i Âlî-yi Edebî Şair Müceddid Gâlib Dede*” başlığını taşıyan 9 Haziran 1328/22 Haziran 1912 tarihli gazete yazısında¹⁰, Osmanlı edebiyat tarihi içerisinde Baki, Fuzuli, Nefî ve

³ Lauri HONKO, “Theories Concerning the Ritual Process”, *Science of Religion Studies in Methodology*, New York 1979, s. 372.

⁴ Sosyoloji ve antropolojide ritüel ve seremoni arasında bir ayrım öngörülmektedir. Bu ayrım ritüelin daha çok dini, seremoninin ise dünyevi bir etkinlik olması temelinde şekillenmektedir. Ayrıca seremoni, birden fazla kişiden oluşan bir topluluk gerektirir; oysa ritüel, kolektif ya da tek bir kişi ile meydana getirilebilir (HONKO, *aynı makale*, s. 351). Bu yüzden Max Gluckman ritüeli, törensel faaliyetlere benzer fakat mistik düşünceleri de içine alan faaliyetler olarak ele alır. Ritüel katılımcının mutluluğunu etkiler. Bunu onları korumak için ya da onları mutlu etmek için yaptığına inanılır. Bk. Christel LANE, *The Rites of Rulers, Ritual in Industrial Society- The Soviet Case*, Cambridge 1981, s. 14-15.

⁵ N. M. Theo SCHUYT-John J. M. Schuijt, “Rituals and Rules: About Magic in Consultancy”, *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 11, No. 5, 1998, s. 400.

⁶ Catherine BELL, *Ritual Theory, Ritual Practice*, Oxford 1992, s. 13-17.

⁷ Henri LEFEBVRE, *The Production of Space*, (Translated by Donald Nicholson-Smith), Oxford: Basil Blackweell, 1991, s. 173.

⁸ Anthony P. COHEN, *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, (çev. Mehmet Küçük), Ankara 1999, s. 54.

⁹ Randal COLLINS, *Interaction Ritual Chains*, New Jersey 2004, s. 48.

¹⁰ Aysel DEĞERLİ, “Türk Klâsik Halk Eğitim Kurumlarından Mevlevîliğe Dair Bir Mecmua”, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Semineri), Konya 2006, s. 11-14. (Bu mecmuadan alınan bilgiler bundan sonra dipnotta değil de metin içerisinde “*Mecmua*, s. ... ” şeklinde verilecektir).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Nedim gibi önemli şairler arasında sayılması gereken ve “*Hüsn ü Aşk*” adlı mesnevinin sahibi olan Şeyh Gâlib’in vefatının üzerinden yüzyıldan fazla zaman geçtiği halde henüz bir anma töreninin icra edilmediği ifade edilmiştir. Gâlib Dede’nin hayatı; anma töreni için oluşturulacak heyetin görev ve yetkileri; Hakk Gazetesi’nin bu girişimdeki rolü; anma töreninin ne şekilde icra edileceği ayrıntısı ile bu başlık altında kaleme alınmıştır. Maarif Nezareti tedrisat-ı ibtidâiyye dördüncü şube müdürü Mesnevihan Ziya Bey¹¹, Rezaizade Ekrem, Şurâ-yı Devlet azalarından Reşad Fuad, şair Nezih Süleyman Paşazade Sami, Cenab Şehabeddin, Süleyman Nazif, Vefa İdadisi edebiyat muallimi Ali Nusret ve İstanbul Sultanisi muallimlerinden Şihâbeddin Süleyman beylerin önderliğinde bir heyet oluşturulup Şeyh Gâlib’in ölüm yıldönümünde bu ihtifalin yapılmasına karar verilmiştir (*Mecmua*, s. 11/1-11/2).

Gazetede “*Yâd-ı E’âzım Nedir?*” başlığı altında, yenilenme ihtiyacı milletlerin ilerlemesi için ne denli önemliyse, ürettikleri ile bu sürece katkıda bulunan ve artık hayatta olmayan kimseleri doğum veya vefat günlerinde anıp hürmet göstermek de o derece gereklidir, sözleriyle ihtifalin gerekçesi sunulmuş; bu tarz etkinliklerin Batı’da hassasiyetle yapıldığı halde Osmanlı’da geçmişe itibarın olmayışından yakınılmıştır (*Mecmua*, s. 12/2).

1. 1. İhtifal Heyetinin Yapacakları

Şeyh Gâlib’in sandukasının üstündeki çuha hayli eskimiş olduğundan heyet öncelikle bunu dikkate alıp sandukanın değiştirilmesine ve üzerine örtülmek üzere ipek bir şal alınmasına; bu amaçla ihtifale katılacak kişilerden asgari 10 kuruş toplanmasına; sanduka ve şal alındıktan sonra para artacak olursa Mevlevî şairlerinden olan Esrar Dede (ö. 1797) ve Fasih Ahmed Dede (ö. 1699) ile Leyla Hanım (ö. 1847) için mezar taşları diktilerip üçünü de içine alan bir duvarla çevrilmesine karar verilmişti. Postinişin efendinin gülbangi ile tören sonlanacaktı. Bu merasimden sonra heyet biraz istirahat edip semahaneye geçecekti. O günkü semada müezzınan tarafından III. Selim (1789-1807)’in *Sûz-i Dilâra Peşrevi* okunacaktı (*Mecmua*, s. 11/4).

Heyet adına Reşad Fuad Bey saraya gitmiş ve Sultan V. Mehmed Reşad (1909-1918)’in huzuruna çıkarak ihtifalden bahsetmişti. Padişah “*bir top şal da bizden*” diyerek bu girişimlerini desteklediğini ifade etmişti (*Mecmua*, s. 11/5).

1. 2. Hakk Gazetesi’nin Yapacakları

Şiir ve sanat adına yeni bir saha açmak emelinde olduğunu belirten gazete, Şeyh Gâlib’i anma töreni için yapacaklarını şöyle sıralamıştı (*Mecmua*, s. 12/6):

a. İhtifale katılacak kişilerden gazete veznesi tarafından para toplanacak ve karşılığında makbuz verilecekti.

b. Tören cuma gününe rastlayacağı için, o gün neşredilecek olan “*İlâve-i Edebiyye*”, Şeyh Gâlib’e ithaf edilecekti.

c. Bu ilavede *Hüsn ü Aşk* hakkında dönemin edipleri tarafından kaleme alınacak makalelere yer verilecekti.

d. İhtifale katılan kişilerin verdikleri paranın miktarı her gün gazetenin bir sütununda isimleri ile birlikte yayımlanacaktı.

İlâve-i Edebiyye’de Şeyh Gâlib’in medfun olduğu türbe ve sandukasıyla el yazısının fotoğrafları paylaşılacaktı. Veled Çelebi Efendi’nin “*Târîh-i Edebiyyata Bir Nazar: Şeyh Gâlib Hakkında Efkâr*” adlı makalesi; Köprülü-zâde Mehmed Fuad’ın Şeyh Gâlib’in hayatına dair yazısı;

¹¹ Çağdaşı veya kendi devrinden önce yaşamış olan pek çok şair ve yazar ile ilim adamları hakkında toplantılar düzenleyip geceler tertip ettiği için “*İhtifalci*” adıyla meşhur olmuştur.

Bahariye Şeyhi Gâlib Dede tarafından Şeyh Gâlib'in semahane adâbına dair kaleme alınan yazı; Recaizâde Ekrem, Cenab Şihâbeddin, Süleyman Nazif, Süleyman Nesib, Ali Nusret, Ahmed Haşim, Celal Sahir ve Tahsin Nahid beyler tarafından şerhi yapılan Şeyh Gâlib gazelleri gazetenin ilavesinde yer alacak olan makaleler idi (*Mecmua*, s. 94/6).

İhtifale katılacağını belirtip ödeme yapan kimselerin bulunduğu ve gazetede yayımlanan ilk liste (Tablo-1) şöyle idi (*Mecmua*, s. 12/6):

Tablo-1: İhtifali destekleyenler listesi 1

Kişinin Adı	Ödediği	Kişinin Adı	Ödediği
Hakk Gazetesi imtiyaz sahibi ve müdürü Talat Bey	108	Logûfet Efendi	60
Süleyman Nazif Bey	108	Sirâceddin Bey	60
Cenab Şihâbeddin Bey	108	Agâh Bey	30
Abdullah Cevdet Bey	108	Zeki Bey	20
Celal Nuri Bey	108	Behcet Bey	20
Mustafa Suphi Bey	108	Hidayet Bey	20
Celal Sahir Bey	108	Celâl Bey	20
Köprülü-zâde Fuad Bey	108	Muhtar Semi' Bey	10
Şihâbeddin Süleyman Bey	108	Reşad Bey	10
Süleyman Sâib Bey	108	Samuel Efendi	10
Sorumlu müdür Hamdi Bey	108	Sabri Bey	10
Zühdü Bey	108	Kemal Bey	10
Bedri Bey	60	Recai Bey	10
TOPLAM			1646

Devlet erkânından ve Mevlevi Tarikatı müntesiplerinden oluşan bu ilk gruptan sonra 15 Haziran 1328/28 Haziran 1912'de gazetede ihtifale katılan kişilere dair ikinci bir liste (Tablo-2) daha yayımlanmıştı (*Mecmua*, s. 35/2).

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Tablo-2: İhtifali destekleyenler listesi 2

Kişinin Adı	Ödediği miktar (kuruş)
Bahriye Nezareti Sıhhiye Dairesi 2. Şube Müdürü Kalyon Tabibi Resul Bey	40
Memurîn-i Nafia Müdürü Reşid Bey	20
Nafia Hukuk Müşaviri Bedros Efendi	20
Nafia Hukuk Müşaviri Ohannes Efendi	20
Nafia İdaresi Genel Müdürü Zühdü Bey	20
Toplam	120
Önceki Toplam	1646
GENEL TOPLAM	1766

Her iki tabloda da Gayrimüslim kimselerin ismi mevcuttur. Mevleviliğin Mevlâna döneminden itibaren diyalog yolunu açık tuttuğu düşünülürse bu sonuç, makuldür.

İhtifale katılmak için müracaat eden üçüncü gruptaki kişilerin isimleri ve ödedikleri miktarlar (Tablo-3) ise 17 Haziran 1328/30 Haziran 1912’de gazetede yayımlanmıştı (*Mecmua*, s. 35/4):

Tablo-3: İhtifali destekleyenler listesi 3

Kişinin Adı	Ödediği miktar (kuruş)
Mabeyn Başkâtibi Cevad Bey	108
Bir muhterem zât	20
Vefa ve Mercan İdadisi muallimlerinden Şevket Bey	20
Toplam	148
Önceki Toplam	1766
Genel Toplam	1914

Bu tarihten 11 gün sonra yani 28 Haziran 1328/11 Temmuz 1912 tarihli gazetede isimleri geçenler (Tablo-4) ise şöyle idi (*Mecmua*, s. 64/4, 81/4, 94/1-94/5, 96/4):

Tablo-4: İhtifali destekleyenler listesi 4

Kişinin Adı	Ödediği (kuruş)
İstanbul Valisi İbrahim Bey	108
Doktor Yüzbaşı Gâlib Bey	10
Nâzım Bey	10
Merhum Hüseyin Çelebi Efendi'nin büyük gelini	20
Merhum tarikatci efendinin küçük gelini	20
Merhum Necib Çelebi Efendi'nin hanımı	20
Dahiliye Mühürdarı Fuad Bey	30
Eşref Memduh Bey	10
Meşayih-i Mevleviyeden bir zât	30
Bir muhterem zat	108
Mevlâna Dergâhı Türbedarı Osman Dede	648
Sertarik Adil Çelebi Efendi	375
Selanik Mevlevi Şeyhi	1000
Eşref Bey-zâde Selahaddin Bey	40
Toplam	2429
Önceki toplam	1914
Genel Toplam	4343

Gerek devlet erkânı ve ilmiye sınıfı, gerek Mevlevi müntesiplerince yapılan ödemeler sonucu ihtifal için 4.343 kuruş toplanmıştı. Bu miktar Şeyh Gâlib'in sandukasını yenilemeye yetip arttığından farklı alanlara da harcanmıştı (*Mecmua*, s. 35/3).

Tablo-5: İhtifal kapsamında toplanan paranın gider kalemleri

Açıklama	Kuruş
Şeyh Gâlib'in sanduka ve çuhasının yenilenmesi	624,3
Esra ve Fasih dedeler için yeni birer kabir inşa edilmesi	1200
Kabirlerinin önüne mermer kitabe konulması	156
Mermer kitabelerinin çevresinin demir parmaklıklarla çevrilmesi	40
Mevlid-i Şerif için şeker vesaire alımı	493
Merasim esnasında hizmet edenlere ve mevlithanlara verilen ücret	329
Toplam Masraf	2842,3

Bu harcamalara rağmen geriye 1.500,7 kuruş kalmıştı. Bununla da Şeyh Gâlib'in hayırla yâd edilmesi gayesiyle türbesinin yakınındaki su kuyusuna bir tulumba satın alınıp kurulmasına karar verilmişti.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

1. 3. İhtifal Programı

Galata Mevlevihanesi'nde 27 Receb 1330/12 Temmuz 1912 Cuma günü gerçekleştirilecek olan törene dair program şöyle idi (*Mecmua*, s. 12/4, 13/1, 64/2):

- a. Her hafta ve her gün olduğu gibi Mevlevihane cuma günü de ziyaretçilere açık olacak,
- b. Gelenlerden bilet veya davetiye sorulacak,
- c. Saat dördü otuzsekiz geçe öğle ezanı okunacağı için davetliler saat dörtte dergâhta hazır bulunacak,
- d. İhtifale katılan kişiler koyu renk elbise giyinip siyah boyunbağı takacak,
- e. Cuma namazı kılındıktan sonra mevlit okunup Şeyh Gâlib'in "Sen Ahmed ve Mahmud ve Muhammed'sin efendim/Hakk'dan bize sultân-ı müeyyedsin efendim" nazmı seslendirilecek,
- f. Şiir bitince Mevlevi mukabelesi icra edilecek,
- g. Mukabeleden sonra padişahın hediyesi olup Hazine-i Hassa Müdürü Hafız Feyzi Bey vasıtasıyla gönderilen şal tekbirlerle türbeye getirilip sanduka üzerine konulacak,
- h. Şalı örtme merasimi bitince Mevlevi şeyh ve dedeleri türbe önünde dua edip gülbank çekecek,
- i. Sonrasında Esrar ve Fasih dedeler ile Leyla Hanım'ın mezarları ziyaret edilip orada Şeyh Gâlib'e ait çeşitli şiirler okunacaktı.

Bu programda ayrıca Mevlevi şeyhleri ve diğer davetlilerin Şeyh Gâlib'in türbesi önünde nasıl pozisyon alacağı da şema üzerinde gösterilmişti. Buna göre türbe önünde sağ tarafta davetliler, ortada ihtifal heyeti üyeleri ve sol tarafta Mevlevi dedeleri yer alacaktı (*Mecmua*, s. 12/4). Maarif Nezareti adına Kalem-i Mahsus Müdürü Mustafa Reşid Bey törende hazır bulunacaktı (*Mecmua*, s. 94/5).

Heyet üyeleri, Mevleviler ve davetliler yerlerini aldıktan sonra Hakk Gazetesi yazarlarından Köprülü-zâde Mehmed Fuad Bey, "Doğu'nun bu büyük ve yenilikçi şairi"nin hayatı ile eserlerini, mesleğini ve kendisinden sonraki nesillere nasıl etki ettiğini anlatan bir nutukta bulunacaktı. Daha sonra Mülkiye Mektebi müdavimlerinden Akif Efendi, *Hüsni ü Aşk*'tan bazı parçalar okuyacaktı. Brüksel'de bulunan Abdülhak Hamid Bey tarafından kaleme alınan mektup¹² ise, Ahmed Hikmet Bey tarafından okunacaktı (*Mecmua*, s. 12/5).

Heyet içerisinde yer alan, ihtifalde konuşmalar yapan ve gazetenin ekinde Şeyh Gâlib adına makaleleri yayımlanan bu bürokratlar, Osmanlı'nın ve erken Cumhuriyet döneminin aydınları olup modern edebiyatın doğuşunda etkin rol oynayan kimselerdir. Bu bağlamda Şeyh Gâlib'in ölümünden sonra yetişen nesiller üzerinde etkisinin büyük olduğu söylenebilir.

1. 4. İhtifalde Yaşananlar

Şeyh Gâlib'i anma töreni yukarıda bahsedilen program çerçevesinde 27 Receb 1330/12 Temmuz 1912 Cuma günü Galata Mevlevihanesi'nde gerçekleştirilmiştir.

Mevlevilerin Veled ve Şems kolu arasındaki ayrılık ihtifalde yapılan konuşmalara da yansımıştır. Saat ikide başlayıp beşte biten tören için öğleden önce saat 11 sıralarında ziyaretçiler gelmeye başlamış; bir süre Şeyh Gâlib'in türbesi önünde dualar okuduktan sonra bahçeye veya

¹² Bu mektubun tam metni, çalışmanın sonunda Ek-1 olarak verilecektir.

şeyh dairesine çekilmişlerdir. Bu davetli ve ziyaretçilerle tören saatine kadar İhtifalci Mehmed Ziya Bey ile Mevlevi müntesiplerinden Lütfi Bey ve Hakk Gazetesi yazarlarından Şihâbeddin Süleyman Bey ilgilenmişlerdir (*Mecmua*, s. 65/1).

Padişahın hediyesi olan şal, Hafız Feyzi Bey tarafından saray arabası ile saat 12’de getirilmişti. Dergâh kapısında polis memurları, belediye çavuşları, Lütfi Bey, Ziya Bey, Hakk Gazetesi nâmına Şihâbeddin Süleyman ve Zühdi beyler bulunuyor; iç tarafta semahaneye kadar iki sıra halinde Mevlevi dedeleri bekliyordu. Hafız Feyzi Bey’den şalı türbedar ve kudümzenbaşı teslim almışlar; semahane kapısında Postnişin Ahmed Celaleddin Efendi’ye teslim etmişlerdi. Şal bir rahle üzerine bırakılarak cemaatle birlikte namaz kılınmış, mevlit kıraat edilmiş, Şeyh Gâlib’in naatı müezzin tarafından okunmuştu. Mevlidin bitmesinden sonra Üsküdarlı Şeyh Hüsnî el-Halidî Efendi etkili bir dua edip, sonrasında Şeyh Gâlib’in ruhu için zikir çekilmişti (*Mecmua*, s. 65/2).

Mevlevi mukabelesi başlayınca *Sûz-i Dilâra* ayini de gerçekleştirilmiş; ihtifale karşı çıkan Mevlevi koluna hitaben Şeyh Hüsnî Efendi “*Bana itiraz edenlere cevâbım şudur.*” deyip *Sûz-i Dilâra Peşrevi*’nden duruma pek de uygun düşen şu beyti okumuştur (*Mecmua*, s. 65/3):

Nebet-i köhne-fürûşân der-güzeşt/ Nev-fürûşânım u în bâzâr-i mâst¹³

Mukabele sonrasında Şeyh Gâlib’in türbesi açılmıştı. Kapısında Recaiâde Ekrem, Süleyman Nazif, Maarif Meclisi azalarından Süleyman Paşazâde Sami, Maarif Nezareti adına Mustafa Reşid ile Hikmet Molla, Tedrisat-ı Âliye müderrislerinden Cemal Bey ile İhtifalci Ziya Bey bekliyordu. Bu arada semahanedeki rahlede duran padişah hediyesi şal önce Mevlevi şeyhleri, sonra dedeler ve akabinde diğer davetliler tarafından ziyaret edilip incelendi. Beyaz benekli ipek bir şal idi (*Mecmua*, s. 65/4).

Herkes şalı gördükten sonra Postnişin Ahmed Celaleddin Efendi tarafından türbenin içine girilerek sanduka üzerine yerleştirildi. Kuran’dan bir aşır okunarak türbeden çıkıldı. Mevlevi şeyhleri ve dedeleri odalarına çekilirken gazetenin başyazarı Süleyman Nazif Bey, Recaiâde Ekrem’i davetlilere takdim ederek şu sözleri sarf etti (*Mecmua*, s.65/4): “*Gâlib Dede yüz bu kadar seneden beri unudulmuş bir sîmâ idi. Onu, bu milleti edebiyât-ı hakikiye ile irşâd ve terbiyye iden Ekrem Bey öğretti. Onun vâlid-i meziyyâtı bu vücûd-ı muhteremdir.*”

Köprülü-zâde Mehmed Fuad Bey ile Akif Efendi konuşmalarını yaptıktan sonra Abdülhak Hamid Bey’in mektubu da okunmuştu. Bu ihtifale Kuleli Askerî İdadisi de destek vermiş ve Cevad, Ömer Adil ile Mithat beyleri kendilerini temsilen törene göndermişlerdi. Ayrıca bir mektup yazmışlar¹⁴ ve heyete Ziya Bey tarafından ulaştırılarak törende okunmuştu (*Mecmua*, s. 37/2). Askerî kesimin de Mevleviliğe sıcak bakması ve desteklemesi açısından bu da dikkate değer bir ayrıntıdır.

Son olarak Esrar ve Fasih dedeler ile Leyla Hanım’ın mezarları ziyaret edilip orada Şeyh Gâlib’e ait çeşitli şiirler okunmuş ve tören bitirilmiştir.

2. İhtifal Sebebiyle Mevleviler Arasında Yaşanan Anlaşmazlıklar

Meşrep itibarıyla Mevleviler kendilerini, Şems kolu ve Veled kolu olarak iki neş’ede görmüşlerdir. Şems kolu, “*rind*” tipini temsil ederdi. Bu koldan olanlar, sikkelerini kaşlarını örtecek tarzda giyerler, bıyıklarına dokunmazlar, sakallarını kısa kestirirlerdi. Bunlar Hz. Ali’ye ve Ehlibeyte bağlı olup, gülbanklarında, “*Dem-i Hz. Mevlâna, sırr-ı Şems-i Tebrizî, keremi İmâm Ali*” derlerdi. Şems kolu, Mevlâna ve çevresindekiler arasında melâmet temayülünde olan, Kalenderî, Bektâşî, Hamzavî gibi Bâtını zümrelerle ve Fütüvvet ehli ile yakınlık gösterirdi. Veled kolu ise, “*zâhid*” tipini temsil etmekteydi. Bu koldan olanlar, sikkelerini arkaya doğru açık giyer, bıyıklarını

¹³ “*eski şey satanların sırası geçti gitti/ biz yeni şeyler satıyoruz ve bu da bizim pazarımızdır*” manasına gelmektedir.

¹⁴ Bu mektubun tam metni, çalışmanın sonunda Ek-2 olarak verilecektir.

kestirir, sakalarına dokunmazlardı. Bunlar, Ehlisünnette bağlı olup gülbanklarında sadece “*Dem-i Hz. Mevlâna*” derlerdi¹⁵. Mevlevilikte Şems ve Veled kolunun oluşmasına neden olan bu iki temayül, Mevleviliği ikiye bölecek kadar büyümemişti. Esrar Dede de *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Mevleviyye* adlı eserinde konuyu, “*Mevleviler iki yoldan giderler. Bir kısmı cezbe ve aşkla görünür, bir kısmı aşkın her hâli edeptir mazmununa uyar, şeriat kisvesine bürünür. İlk yoldan gidenler, Mevlâna’nın Divân’ından feyiz alanlardır. İkinci yolu tutanlar, Mesnevî’yi rehber dinenlerdir. Fakat her ikisi de aynı gerçek ışığın ışığıyla ışıklanırlar.*” şeklinde açıklar¹⁶.

Mevlevilikteki bu iki kol arasındaki farklılık Şeyh Gâlib’i anma töreninde kendini göstermiştir. İhtifal programı Hakk Gazetesi’nde duyurulunca başta Tahirü’l-Mevlevi olmak üzere bazı Mevleviler şiddetle bu törene karşı çıkmışlardır. Tahir Bey, *Sebilü’r-Reşâd*’da bu ihtifal aleyhinde bir yazı kaleme almıştır. Bunun üzerine 18 Haziran 1328/1 Temmuz 1912’de Şihâbeddin Süleyman’ın cevabî nitelikteki mektubu Hakk Gazetesi’nde yayımlanmıştır. Bu yazılardan ne gibi gerekçelerle törene karşı çıktığını ve Şems kolunun nasıl savunma yaptığını anlamak mümkün olmaktadır.

İki kol arasındaki şiddetli tartışmayı, bir bakıma dönemin zihniyetini ve aydınlarının üslubunu göstermesi açısından bu yazışmalar kayda değerdir. Tahir ve Şihâbeddin beylerin kaleme aldıkları yazılarda değinilen hususları maddeler halinde vermek uygun olacaktır (*Mecmua*, s. 36/1, 64/5):

a. Şihâbeddin Bey’e göre; her türlü yenileşme çabasını mukaddeslere yapılan bir saldırı gibi addedip karşı çıkan; din kisvesi altında hareket edip III. Selim’den bu yana her girişime engel olan ve 1908-1912 yılları arası devam eden meşrutiyet sürecinde de getirilen her değişikliği reddeden bir grup söz konusu idi. Şeyh Gâlib’i anma törenine karşı çıkan Tahir Bey ve yandaşları da bu zihniyette olan insanlardı.

b. Tahir Bey dergideki yazısında, Şeyh Gâlib’in şair hüviyeti dışında bir de dervişâne yönünün olduğunu ve törenin onun bu hüviyetine uygun düşmediğini yazmıştı. Kabir ziyaretine koyu veya açık renk elbise ile değil; abdestle ve temiz kisveyle gidilir diyerek ihtifal heyetini eleştirmişti. Şihâbeddin Bey ise “*koyu renk elbise ve boyunbağı abdest almaya engel midir, biz Müslüman değil miyiz?*” şeklinde bir soru yönelterek bu eleştiriye de karşı çıkmıştı. Tahir Bey gibilerin “*şeytânî bir zekaya sahip*” olduğunu, provokasyon amacıyla bu sözleri sarf ettiklerini ve şekli korumaktan başka gaye gütmediklerini iddia etmişti.

c. Tahir Bey, kabir ziyaretinde ancak ayetler ve dualar okunması gerektiğini; şiir, naat, mektup ve nutuk okunmasının uygunsuz bir davranış olduğunu yazmıştı. Nutuk çekilecekse bu ancak Darülfünun’da olur demişti. Şihâbeddin Bey ise “*ya mantık nâmına dimağınızda küçük bir zerreye mâlik değilsiniz, yâhud her şeyi inkar ile kötü niyetli emellerinizi gerçekleştirme derdindediniz.*” sözleriyle Tahir Bey’i mantıksızlıkla suçlamış; nutuk, şiir, mektup gibi şeylerin dua etmeye engel olmadığını söylemişti. Ayrıca bu ihtifal ile güdülen amaçlardan birinin vatanperver hisleri güçlendirmek olduğunu; Şeyh Gâlib gibi birinin yeni nesillere tanıtılması gerektiğini ve Darülfünun çatısı altında yapılan nutukların Gâlib Dede’nin türbesi başında yapılanlar kadar etkili olamayacağını ifade etmişti.

d. Şihâbeddin Bey, “*ölülerinizi hayır ile yâd ediniz*” hadisini hatırlatarak, Şeyh Gâlib’i anmanın günah değil aksine sünnete uygun bir davranış olduğunu belirtmişti. Ayrıca Tahir

¹⁵ Abdülbâki GÖLPINARLI, *Türkiye’de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul 1969, s. 282-283; aynı yazar, *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevilik*, İstanbul 1983, s. 208-209; Sezai KÜÇÜK, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2007, s. 12; Nilgün AÇIK, “Divan Edebiyatında Mevlevilik Etkisi ve Mevlevî Şairler”, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı, Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2002, s. 5-6.

¹⁶ Esrar Dede, *Tezkire-i Şu‘arâ-yı Mevlevîyye*, (Haz. İlhan Genç), Ankara 2000, s. 276.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Bey'in iddia ettiği gibi törende alkış veya el çırpmaları söz konusu olmadığını belirtip “rüya mı görüyorsunuz bilmem!” demişti.

e. Tahir Bey, “şâyet aranızda bir Mevlevi bulunsaydı böyle hareket etmezsiniz.” şeklinde bir söz sarf etmişti. Şihâbeddin Bey ise mektubunda Tahir Bey’e seslenerek “Efendi! Biz hepimiz nasıl hareket edeceğimizi biliriz. Sizden terbiye dersi almaya ihtiyacımız yok. Uyuyorsunuz galiba! İhtifalin müteşebbisi Maarif Nezareti tedrisat-ı ibtidâiyye dördüncü şube müdürü Mesnevihan Ziya Bey’dir. Sizin kadar ve hatta belki sizden daha güvenilir bir Mevlevi’dir. O da sizin kadar anlar, bilir.” demiş; Sultan V. Mehmed Reşad ile Konya Postnişini Çelebi Efendi ve Galata Postnişini Ahmed Çelebi’nin de bu ihtifale destek verdiğini belirterek anma törenini meşru referanslara dayandırmaya çalışmıştı.

f. Şihâbeddin Bey, şair Bâki’nin cenaze törenini hatırlatarak; 7 Kasım 1600’de İstanbul’da öldüğü zaman cenaze namazını kıldıran Şeyhülislâm Sunullah Efendi’nin bu merasimde Bâki’nin “Kadrini seng-i musallada bilip ey Bakî/Durup el bağlayalar karşına yârân saf saf” beytini okuduğunu söylemiş ve Tahir Bey’e “Acaba Şeyhülislam Sunullah Efendi Frenkce merasim mi icra etmişti? Sizin kadar Müslüman değil miydi?” şeklinde bir soru yöneltmişti.

g. Tahir Bey yazısını “Şeyh Gâlib’i vefâtından sonra keşkül-guşâ-yı suâl olmak zilletine düşürmek” sözleriyle tamamlamıştı. Şihâbeddin Bey ise, “Yâ Rabbi, ne galiz düşünce!” diyerek hayretini dile getirmiş; Şeyh Gâlib gibi kimseleri anarak onlara hürmetlerini ifade ettiklerini; sevenleri tarafından gönüllü olarak verilen paralarla sanduka ve örtüsünü yenilemek istediklerini; kimseden yardım namıyla bir şey talep etmediklerini ve yapılan her şeyin Şeyh Gâlib’e bir hediye olarak addedilmesi gerektiğini ifade etmişti. Mevlevi olmayan kimselerin de bu törene katılma haklarının bulunduğunu; Şeyh Gâlib’in yalnızca Mevleviler için değil tüm Osmanlı Türkleri için bir iftihar vesilesi olduğunu ve dolayısıyla Şeyh Gâlib gibileri anmanın sanat hayatının canlılığını göstermesi açısından dikkate değer bir girişim sayılması gerektiğini ifade etmişti.

h. Şihâbeddin Süleyman, asıl Tahir Bey gibilerin hakiki Mevlevi olmadığını iddia edip “Sizden kim ırağ oldu ise Hakk’a yakındır/Zira ki dalâlet yoludur gittiğiniz râh¹⁷” sözleriyle mektubunu sonlandırmıştı.

3. İhtifal Sonrası Heyetin Konya’ya Seyahati

Şeyh Gâlib’i anma töreni yukarıda izah edilen program çerçevesinde Galata Mevlevihânesi’nde gerçekleştirildikten birkaç ay sonra 24 Eylül 1328/7 Ekim 1912’de, ihtifalin nasıl gerçekleştirildiğini anlatan ayrıntılı bir rapor, bizzat ihtifal heyeti tarafından Konya’daki Postnişin Veled Çelebi Efendi’ye ulaştırılmıştı (*Mecmua*, s. 13/1). Heyetin İstanbul’dan Konya’ya olan seyahati sırasında Eskişehir, Akşehir ve Ilgın istasyonlarında bir süre mola verilmiş; bu esnada memurlar ve yerli halk tarafından coşkulu bir karşılama yapılmıştı. Konya’ya geldiklerinde ise Çelebi Efendi tarafından Bağdat Oteli’nde akşam vakti bir ziyafet düzenlenmişti. Bu yemeğe padişahın ve veliahdın yakın çevresinden kimseler, çeşitli memurlar ve Mevlevi şeyhleri katılmış olup toplam 41 kişiydiler (*Mecmua*, s. 14/1). Devlet yöneticileri, ilmiye sınıfı ve Mevlevilerden oluşan bu heyetkilerin isimlerini aşağıda görmek mümkündür (Tablo-6):

¹⁷ Bağdatlı Ruhi (ö. 1605)’nin *Terkib-i Bendinin* altıncı bendinde geçen bir beyittir.

Tablo-6: İhtifal sonrası Konya'ya gelip Bağdat Oteli'ndeki davete katılan kimseler

Kişinin Adı	Kişinin Adı
Dergâh odabaşısı Ahmed Efendi	Musullu Hafız Osman Efendi
Feriklikten emekli Ahmed İzzet Paşa	Divan-ı Hümayun Beylikçi Muavini İsmet Bey
Mısır eski komiser muavini Ahmed Saib Bey	Maarif Nezareti mümeyyizlerinden Şeyh Gâlib Paşa
Mirlivalıktan emekli İsmail Paşa	Üsküdar Dergahı Şeyhi Ferruh Efendi
İsmail Bey	Şura-yı Devlet muavinlerinden Feyzi Bey
Bursa Mevlevihanesi Şeyhi Celaleddin Efendi	Şura-yı Devlet azası Kemal Efendi
Karahisar Mevlevihanesi Şeyhi Celaleddin Efendi	Hazine-i Saadetten emekli Kazım Bey
Maliye Nezareti Hukuk Müşaviri Cemal Bey	Maarif Nezareti memurlarından Kemaleddin Bey
Musul eski valisi Hıfzı Paşa	Maliye Nezareti kâtiplerinden Lütfi Bey
Tire Dergahı Şeyhi Hayrullah Efendi	Veliâhdın başağası Muharrem Ağa
Şura-yı Devlet azası Reşad Fuad Bey	Baştabib Mehmed Bey
Musul eski valilerinden Hacı Reşid Paşa	Alay eminliğinden emekli Mehmed Nail Bey
Kurenâdan Rıfat Bey	Sandık müdür-muavini Muhyiddin Bey
Zekeriya Bey	Doktor Mustafa Münif Paşa
Kasımpaşa Dergahı Şeyhi Şemseddin	Bahriye miralaylığından emekli Hafız Mehmed Bey
Selanik Dergahı Şeyhi Şemseddin	Mabeyn-i hümayun kâtiplerinden Nüzhet Bey
Eskişehir Dergahı Şeyhi Şemseddin	Elaziğ eski valisi Nusret Paşa
Sadaret Tahrirat Kalemi'nden Şevket Bey	Bahariye Dergahı Şeyhi Nazif Efendi
Sicill-i Ahval Komisyonu Başkanı Talat Bey	Nimetullah Bey
Necd mutasarrıflığından emekli Arif Hikmet Bey	İlmiyeden emekli Yusuf Agâh Bey
Yenikapı Dergahı Şeyhi Abdülbaki Efendi	

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

İstanbul'da yapılan ihtifal ve sonrasında Konya'da gerçekleştirilen bu ziyafet, Mevlevi Tarikatı'nın XX. yüzyılda dahi yönetici ve elit çevrede kabul ve destek gördüğünü göstermesi açısından kayda değerdir. Zaten bu akşam yemeğinden beş gün sonra, yani cumartesi akşamı Konya Valisi Sâmih Bey tarafından bir ziyafet daha düzenlenmiş, iki saat kadar süren bu yemekte sanayi ve cenanyan mekteplerinin bandoları müzik icra etmişti (*Mecmua*, s. 21/3). İhtifalci Mehmed Ziya Bey, Konya Valisi tarafından verilen ziyafete katılanlar arasındaydı ve o gece yemek sonrasında bir konuşma yapmış; fotoğrafçı Baha Bey tarafından davetlilerin resimleri alınmış; pazartesi günü sabah saat 10'da Konya İdadi Mektebi'nde Ziya Bey tarafından bir konferans verilmişti (*Mecmua*, s.21/3). Gerek İstanbul'daki ihtifal, gerek Konya'da gerçekleştirilen yemekli ve müzikli ziyafetler, Batılı anlamda törenlere benzerlikleri açısından da dikkate değerdir.

Mevlevi heyeti 15 Ekim 1912 Salı günü öğle vakti Karaman'a geçip Mevlâna'nın annesinin kabrini ziyaret etmişti. Burada da yine kendilerine dergâhın şeyhi tarafından öğle yemeği ikram edilmişti. Heyet İstanbul'a dönüş yolunda Afyonkarahisar'a uğrayıp Mevlevihane'de bir gün konaklamıştı (*Mecmua*, s. 21/1, 21/2). Şeyh Gâlib'in ve törene öncülük eden Şems kolunun, Karahisar Mevlevihanesi'nde medfun olan Divane Mehmed Çelebi ile aynı meşrepten olmaları, bu ziyaretin sebeplerindendir denebilir.

Konya'da gerçekleştirilen bu etkinlikler, Mehmed Ziya Bey tarafından 12 Kanun-ı evvel 1329/25 Aralık 1913'te kaleme alarak 39 sayfalık bir risale yayımlanmıştı (*Mecmua*, s. 18/4).

Sonuç

Gelenek, formüle edilmiş inanç ve ritüellerin meydana getirdiği bileşim ile korunur. Günlük yaşamda bireyleri birbirine bağlayan ve ilişkilerdeki sürekliliği sağlayan pratikler olarak törenler, aynı zamanda “içerdekiler ve diğerleri” ayırımını verir. Şeyh Gâlib adına 12 Temmuz 1912'de Galata Mevlevihanesi'nde Mevlevilerin Şems kolundan olanların öncülüğünde gerçekleştirilen ilk anma töreni, padişah başta olmak üzere ilmiye, askeriye ve edebiyat çevrelerinden destek görmüştür. Gayrimüslimlerin ve tarikat mensubu olmadığı halde Mevleviliğe sempati besleyenlerin de ilgi gösterdiği bir etkinlik olmuştur. Böylece devletin ileri gelenleriyle toplumun belirli bir kesimini ortak bir paydada buluşturmuş; Şems kolu ile Veled kolunun ayrıldığı noktaları bir kere daha ortaya koymuştur.

Törenler, doğaçlama ve anlık hareketlerle şekillenmezler. Belli duyguları anlatmak için oldukça bilinçli olarak uygulanan ve duyguları açığa çıkaran bir karaktere sahiptirler. Şeyh Gâlib'i anmak için düzenlenen tören ilk olmasına rağmen, ihtifal heyetinin bilinçli hareket ettiği ve ayrıntılı bir program tasarlayarak sonraki yıllarda bu törenin tekrarını ve devamlılığını hedeflediği anlaşılmaktadır. Ayrıca bu tarz etkinlikler, insanların neyi önemli ve gerekli bulduğunu söylemelerinin bir yoludur. Dolayısıyla bu ihtifal sebebiyle karşılıklı atışma şeklinde kaleme alınan gazete yazıları, Mevleviler arasındaki ikiliği bir kez daha göstermiş olsa da başta padişah olmak üzere ileri gelen pek çok kişi ve kurumun törene destek vermesi, Şeyh Gâlib'in hayatı ve ürettikleri ile nesiller boyu anılmaya değer bir şahsiyet olduğunu ortaya koymuştur denebilir.

KAYNAKÇA

- AÇIK, Nilgün, “Divan Edebiyatında Mevlevilik Etkisi ve Mevlevi Şairler”, (Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı Basılmamış Doktora Tezi), Ankara, 2002.
- AYVAZOĞLU, Beşir, *Kuğunun Son Şarkısı*, İstanbul 1999.
- BELL, Catherine, *Ritual Theory, Ritual Practice*, Oxford 1992.
- COHEN, Anthony P., *Topluluğun Simgesel Kuruluşu*, (çev. Mehmet Küçük), Ankara 1999.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

- COLLINS, Randal, *Interaction Ritual Chains*, New Jersey 2004.
- DEĞERLİ, Ayşe, “Türk Klâsik Halk Eğitim Kurumlarından Mevleviliğe Dair Bir Mecmua”, (Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Semineri), Konya 2006.
- Esrar Dede, *Tezkire-i Şu'arâ-yı Mevleviyye*, (Haz. İlhan Genç), Ankara 2000.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki, *Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*, İstanbul 1969.
- _____, *Mevlâna'dan Sonra Mevlevilik*, İstanbul 1983.
- _____, “Şeyh Gâlib”, *Meb İslâm Ansiklopedisi*, XI., İstanbul 1979, s. 462-467.
- HONKO, Lauri, “Theories Concerning the Ritual Process”, *Science of Religion Studies in Methodology*, New York 1979, s. 369-390.
- KÜÇÜK, Sezai, *Mevleviliğin Son Yüzyılı*, İstanbul 2007.
- LANE, Christel, *The Rites of Rulers, Ritual in Industrial Society- The Soviet Case*, Cambridge 1981.
- LEFEBVRE, Henri, *The Production of Space*, (Translated by Donald Nicholson-Smith), Oxford 1991.
- SCHUIJT, John J. M., bk. SCHUYT, Theo N. M.
- SCHUYT, Theo N. M.-John J. M. Schuijt, “Rituals and Rules: About Magic in Consultancy”, *Journal of Organizational Change Management*, Vol. 11, No.5, 1998, s. 399-406.

EKLER

Ek-1: Abdülhak Hamid (Tarhan)'in Brüksel'de 15 Haziran 1912'de kaleme aldığı ve ihtifal sırasında Ahmed Hikmet Bey tarafından okunup Hakk Gazetesi'nde yayımlanan mektubu (Mecmua, s. 64/3):

Mîr-i edîb ve necîbim efendim,

İltifât-nâmenize cevâben şimdiye kadar sükût ile iktifâ idişim şeyhimiz Gâlib Dede merhûm hakkındaki emrinizi infâz idemeyeceğimi bildiğimdendir. Merhûm-ı müşârun-ileyh bedestân-ı şî'r ve inşâ'da benim üstâd-ı kadîmim Hüsn-i 'Aşkî ise yâr-ı nedîmimdir ve Ziyâ Paşa merhûmun didiği gibi o büyük müceddid üslûb-ı ahlâfına bir yâdigâr-ı ebedî olan bu kitâbı yazmak içün dünyâya gelmişdir. Şihâbeddîn Süleyman Bey de Târîh-i Edebiyyât-ı 'Osmâniyyesi'nde merhûm-ı müşârun-ileyhin kemâlât-ı edebiyesinden bahs itmişdir. Bendenizin diyeceğim beyân-ı hayret ve meftûniyyetden 'ibâretidir ve Gâlib Dede'yi senâ itmek içün Gâlib Dede! demek kâfidir. Şöhreti 'âlem-gîr olan bu şâ'ir-i mu'azzamı kalemler veyâhûd lisânla medh itmekden ise sizin bi'l-hâssa sizin tasavvur ve tertîb itdiğiniz sûrette bir ictimâ'-ı üdebâ ile edebiyâtımızın bâdî-yi mübâhâtı olan hayâtını ve husûsiyle hasenâtını yarı yolda bırakan genc yaşında vukû'-ı vefâtını kemâl-i ta'zîm ve kemâl-i teessüfle yâd itmeği evlâ görürüm. Şübhe itmek ki merhûm şeyh-i edîbin rûh-ı mübâreki o gün o meclisde vecd ve sürûr ile semâ' idecektir. Siz de hâssaten ve husûsiyle siz de ev tâir-i ilâhînin nevâ-yı şükranını kalben istimâ' ideceksinizdir. Bâkî mûcib-i mefharetim olan tevcîhât-ı sâmiyenizin bekâsına fart-ı imtinân ile 'arz-ı ihtiyâc iderim ve kusûrumun 'afvını dilerim nûr-ı 'aynim efendim.

Brüksel 15 Haziran 1912

Müştâk ve minnet-dârınız

'Abdülhak Hamîd

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

Ek-2: Kuleli Askerî İdadisi adına Cevad, Ömer Adil ve Mithat beyler tarafından ihtifal heyetine teslim edilen mektup (Mecmua, s. 37/2):

Beyler,

Yapılacak ihtifâl-i edebînin bizlerde uyandırdığı nezih, kudsî hislerin zâde-i rûşenâisi olarak bir arzû, bir emel, bir şi'r bir iştiyâk mevcûdiyyetimizde titreşmeye, tezehhüre başladığı bir zamânda göstermiş olduğunuz lûtf, teveccüh rûhlarımızı en hâr ve en mûnis elleriyle okşadı; nermîn bir gışâve-i sürûra sardı... Çünkü; bugün.. Evet.. Bugünün hayât-ı edebîyesi bütün ânât-ı pîr nezâhatiyle dimâğlarımızda besîm ümidler yaşatacak.. Mâzîlerin sükûn-i seyyâhında kalan, biraz inleyen, sonra mahkûm-ı ferâmûş olan mu'azzam bir şâ'irimizin rûh-ı şâ'iriyeti cânlanacak, bir bâd-ı ebedî en nâzik, en zinde elleriyle: yâdsızlıkla terleyen, ölen dimâğları yelpâzeleyecek... Bu, öyle bir teşebbüs, ki semâ-yı edebîmizin lâciverd boşluklarında bir râh-ı terakkî açıyor.. Sürüklediği eteğin feşâfeşe-i şi'rini emeller, nûrlar, hakikatler seriyor.. Ta'assub krokilerinin memât-ı karîn çizgilerini siliyor... Şebâb için bir sahne-i teceddüdün müzehheb perdelerini kaldırıyor. Şebâbı en dolgun ziyâlarla selâmlatıyor.. İşte bir sahîfe-i hakikat geneliği karşılıyor ki istikbâli rengîn takdîm idecek; ancak hâlin teşebbüsü, uyanıklığı olacaktır. Memleketimizin hayât-ı 'irfânı nâmına yapılacak bu ihtifâl-i edebîye teşebbüs iden; siz büyük sîmâları tebrîk ider, kalblerimizin harîm sâfiyetinden kopan, dudaklarımızda çilgîn bir inhimâkla titreyen bûselerimizi muhterem ellerinize takdîm idiyorum.

'Askerlik muhîtinde mevcûdînleri

nâmına sizleri selâmlayan

Kuleli Efendileri

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/4 Spring 2013

